सुराजकः, पुं, सुष्ठु राजते इति। राज + ण्वुल्।) भृङ्गराजः। इति शब्दमाला॥

सुराजा, [न्] पुं, (सुष्ठु पूजितो राजा। "न पूजनात्।" ५।४।६९। इति न टच्।) शोभनो राजा। इति मुग्धबोधव्याकरणम्॥ (सुष्ठु-राजा यस्य। सुन्दरनृपतियुक्ते देशादौ, त्रि। यथा,—

"सुराज्ञि देशे राजन्वान् स्यात्ततोऽन्यत्र राजवान्॥"

इत्यमरः। २। १३॥)

सुराजीवी, [न्] पुं, सुरया जीवतीति। जीव + णिनिः।) शौण्डिकः। यथा,—

"कल्यपालः सुराजीवी शौण्डिको मण्डहारकः
वारिवासः पानवणिक् ध्वजो ध्वज्यासुतौबलः॥"

इति हेमचन्द्रः॥

(यथा याज्ञवल्क्यः। १। १६४।

"चैलधावसुराजीविसहोपपतिवेश्मनाम्॥")

सुरापः, (त्रि, सुरां पिबतीति। पा + कः।) सुरापानकर्त्ता। यथा,—

"ब्रह्महा जायते यक्ष्मी सुरापः श्यावदन्तकः।
सुवर्णहारी कुनखी दुष्कर्म्मा गुरुतल्पगः॥"

इति प्रायश्चित्तविवेकः॥

सुरापगा, स्त्री, (सुराणां आपगा।) गङ्गा। इति जटाधरः॥ (यथा, किराते। ५। ४०।

"इह सनियमयोः सुरापगाया-
मुषसि सयावकसव्यपादलेखा।
कथयति शिवयोः शरीरयोगं
विषमपदा पदवी विवर्त्तनेषु॥")

सुरापाणः, पुं, भूम्नि, (सुरा पानं येषाम्। "पानं देशे।" ८।४।८ इति णत्वम्।) पूर्व्वदेशस्थाः। यथा। सुरापाणाः प्राच्याः। इति संक्षिप्तसार-टीकायां गोयीचन्द्रः

सुरापा(णं)नं, क्ली, (सुरायाः पानम्। "वा भाव-करणयोः।" ८। ४। १०। इति विभा-षत्वम्।) मद्यपानम्। यथा,—

"ब्रह्महत्या सुरापानं स्तेयं गुर्व्वङ्गनागमः।
महान्ति पातकान्याहुः संसर्गश्चापि तैः सह॥"

इति प्रायश्चित्तविवेकः॥

अवदंशः। इति शब्दरत्नावली॥

सुराभागः, पुं, (सुराया भागः।) सुराया अग्र-भागः। इति शब्दचन्द्रिका॥

सुरामण्डः, पुं, (सुराया मण्डः।) सुराया अग्र-भागः। तत्पर्य्यायः। कारोत्तरः २। इत्य-मरः। २। १०। ४३॥ कारोत्तमः ३। इति तट्टीका॥ कालोत्तरः ४ सुराभागः ५। इति शब्दचन्द्रिका॥

सुरारिः, पुं, (सुराणां अरिः।) असुरः। इति शब्दरत्नावली॥ (यथा, कुमारे। ३। ९।

"प्रसीद विश्राम्यतु वीर वज्रं
शरैर्मदीयैः कतमः सुरारिः।
विभेतु मोघीकृतबाहुवीर्य्यः
स्त्रीभ्योऽपि कोपस्फुरिताधराभ्यः॥")

सुरारिहन्ता, [न्] पुं, (सुरारीणां हन्ता।) विष्णुः। यथा,—

मैत्राद्यपादे स्वपितीह विष्णु-
र्व्वैणव्यमध्ये परिवर्त्तते च।
पौष्णावसाने च सुरारिहन्ता
प्रबुध्यते मासचतुष्टयेन॥"

इति तिथ्यादितत्त्वम्।

सुरार्हं, क्ली, (सुरान् अर्हतीति। अर्ह + अण्।) हरिचन्दनम्। इति राजनिर्घण्टः॥ स्वर्णम्। इति केचित्॥

सुरालयः, पुं, (सुराणां आलयः।) सुमेरुः। इत्य-मरः। १। १। ५२॥ स्वर्गः। यथा गारुडे।

"गङ्गां येऽत्रावगाहन्ते विधिना च नराधिप।
चतुर्युगसहस्रं ते न पतन्ति सुरालयात्॥"

इति तिथ्यादितत्त्वम्॥

(देवमन्दिरम्। यथा, भागवते। ७।१५। ४९।

"पूर्त्तं सुरालयारामकूपाजीव्यादिलक्षणम्॥"

सुराया आलयः।) सुरानिलयश्च॥

सुराष्ट्रः, पुं, (शोभनं राष्ट्रं यस्य।) देशवि-शेषः। सुरत् इति ख्यातः। स तु भारतवर्षस्य प्रतीच्यां दिशि वर्त्तते। इति सौराष्ट्रिकशब्द-टीकायां भरतः॥ (यथा महाभारते। ३। ८८। १९।

"सुराष्ट्रेष्वपि वक्ष्यामि पुण्यान्यायतनानि च॥"

श्रीरामचन्द्रस्य परिवारविशेषः। स तु श्रीराम-यन्त्रे पद्मदलमध्यतः पूज्यः। यथा, अगस्त्य-संहितायाम्।

"धूम्रं जयन्तं विजयं सुराष्ट्रं राष्ट्रवर्द्धनम्।
अकोपं धूम्रपालाख्यं सुमन्त्रं दलमध्यतः॥"

इति तिथ्यादितत्त्वम्॥

सुराष्ट्रजं, क्ली, (सुराष्ट्रे जायते इति। जन् + डः।) तुवरिका। इत्यमरः। २। ४। १३१॥ अस्य पर्य्यायो यथा,—

"सौराष्ट्री तुवरी काञ्ची मृतालकसुराष्ट्रजे।
आढकी चापि सम्ख्याता मृत्स्ना च सुर-मृत्तिका॥"

इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)

सुराष्ट्रजः, पुं, (सुराष्ट्रे जायते इति। जन् + डः।) कृष्णमुद्गः। इति राजनिर्घण्टः॥ विष-भेदः। इति शब्दचन्द्रिका॥ तद्देशजाते, त्रि॥

सुराष्ट्रजा, स्त्री, (सुराष्ट्रे जायते इति। जन् + डः। टाप्।) तुवरी। इति राजनिर्घण्टः॥ (तुवरीशब्देऽस्या विशेषो विज्ञेयः॥)

सुराह्वः, पुं, (सुरस्य आह्वा आह्वा यस्य।) देव-दारु। इति शब्दरत्नावली॥ (क्वचित् क्ली। अस्य पर्य्यायो यथा,—

"सुरदारु हुकिलिमं सुराह्वं भद्रदारु च।
देवकाष्ठं पीतदारु देवदारु च दारु च॥"

इति वैद्यकरत्नमालायाम्॥)

हरिद्रुद्रुचः। मरुवकः। इति राजनिर्घण्टः॥

सुरि, [रि] त्रि, (सु शोभनं रा धनं यस्य।) शोभनधनवत्। इति मुग्धबोधव्याकरणम्॥

सुरङ्गः, पुं, शोभाञ्जनः। इति शब्दमाला॥

सुरङ्गा, स्त्री, सुरङ्गा। सौंध इति सुरङ्ग इति च भाषा। तत्पर्य्यायः। सन्धिला २ सन्धिः ३। इति जटाधरः॥ (यथा, महाभारते। १। १४९। ११।

"ज्ञात्वा तु तद्गृहं सर्व्वमादीप्तं पाण्डुनन्दनाः।
सुरङ्गां विविशुस्तूर्णं मात्रा सार्द्धमरिन्दमाः॥"

सुरङ्गाहिः, पुं, (सुरङ्गायामहिरिव।) चौर-विशेषः। यथा,—

"कुजम्भिलः सुरङ्गाहिरधश्चौरः सुरङ्गयुक्।"

इति शब्दरत्नावली॥

सुरूपं, क्ली, (सु शोभनं रूपमस्य।) तूलम्। इति राजनिर्घण्टः॥

सुरूपः, त्रि, (सु सुन्दरं रूपमस्य।) शोभनरूप-विशिष्टः। यथा,—

"सुन्दरं रुचिरं चारु मनोज्ञं मञ्जु मञ्जुलम्।
कान्तं मनोरमं रुच्यं सुषमं साधु शोभनम्॥
वल्गु हारि सुरूपाभिरूपदिव्यमनोहरम्॥"

इति जटाधरः॥

(यथा, बृहत्संहितायाम्। ५८। ४०।

"शाम्बश्च गदाहस्तः प्रद्युम्नश्चापभृत् सुरूपश्च॥"

विद्वान्। यथा,—

"विद्वान् विपश्चिद्दोषज्ञः सन् सुधीः कोविदो बुधः
व्यक्तो मनीषी ज्ञः प्राज्ञः संख्यावान् पण्डितः कविः॥
धीमान् शूरिः क्रतिः क्लृप्तिलब्धवर्णो विचक्षणः
प्राप्तरूपसुरूपाभिरूपदूरदृशाः समाः॥"

इति जटाधरः॥

सुरूपा यथा। नकुलः १ पुरूरवाः २ अश्विनी-कुमारौ ३ नलकूवरौ ४ कन्दर्पः ५ शाम्बः ६। इति कविकल्पलता॥

सुरूपा, स्त्री, (सु शोभनं रूपं यस्याः।) शालपर्णी भार्गी। इति राजनिर्घण्टः॥

सुरूहकः, पुं, गद्दभाण्डः। इति हेमचन्द्रः॥

सुरेज्यः, पुं, (सुराणां इज्यः।) बृहस्पतिः। इति केचित्॥ (यथा, बृहत्संहितायाम्। ८। २३।

"विष्णुः सुरेज्यो बलभिद् ताश्व-
स्त्वष्टोत्तरप्रोष्ठपदाधिपश्च॥")

सुरेज्या, स्त्री, (सुराणामिज्या।) तुलसी। इति राजनिर्घण्टः॥

सुरेन्द्रः, पुं, (सुरेषु इन्द्रः ऐश्वर्य्यशाली।) इन्द्रः। इति केचित्॥ (यथा, भागवते। ८। ७। ३१।

"न ते गिरित्राखिललोकपाल-
विरिञ्चवैकुण्ठसुरेन्द्रगम्यम्॥"

लोकपालः। इति [illegible]नाथः॥ यथा, रघुः। ३। ११।

"सुरेन्द्रमात्राश्रितगर्भगौरवात्
प्रयत्नमुक्तासनया गृहागतः॥"

तथाच मनुः। ७। ५।

"यस्मादेषां सुरेन्द्राणां मात्राभ्यो निर्म्मितो नृपः।
तस्माद्भिभवत्येष सर्व्वभूतानि तेजसा॥")